
LA CARACTERITZACIÓ SUBORDINANT DE PERSONATGES FEMENINS A LA LLEGENDA CONTEMPORÀNIA I GÈNERES CONNEXOS*

THE SUBORDINATE CHARACTERISATION OF FEMALE CHARACTERS IN THE CONTEMPORARY LEGEND AND RELATED GENRES

JAUME GUISCAFRÈ
Universitat de les Illes Balears
jaume.guiscafre@uib.cat

Resum: Aquest treball analitza la caracterització dels personatges femenins en deu textos de l'Arxiu de Folklore de la Universitat de les Illes Balears que es poden adscriure a diversos gèneres narratius que se situen en l'òrbita de la llegenda: la llegenda contemporània, l'antillegenda, la falsa alarma, l'acudit i la carta tradicional. La caracterització dels personatges femenins en aquests textos es resol de dues maneres: d'una banda, hi apareixen com a víctimes d'un agressor masculí i, d'altra banda, hi tenen un paper d'agressores, de promíscues o de dones alliberades que governen el seu propi destí. En tots dos casos, però, la resolució del conflicte que planteja el relat revela la subordinació de les protagonistes femenines al marc patriarcal i a l'imaginari pornogràfic hegemònic masculí.

Paraules clau: folklore, *netlore*, llegenda, caracterització literària, personatges femenins.

Abstract: This paper analyses the characterisation of female characters in ten texts from the Folklore Archive of the University of the Balearic Islands that can be ascribed to different narrative genres that fall within the orbit of the legend: the contemporary legend, the antilegend, the hoax, the joke and the traditional letter. The characterisation of the female characters in these texts is resolved in two ways: on the one hand, they appear as victims of a male aggressor and, on the other, they play the role of aggressors, promiscuous or liberated women who govern their own destiny. In both

(*) Aquest treball és part del projecte d'I+D+i PGC2018-093993-B-I00 (MCIU/AEI/FEDER, UE) «Literatura popular catalana: gèneros, conceptos y definiciones», finançat per MCIN/AEI/10.13039/501100011033 i per «FEDER Una manera de fer Europa».

cases, however, the resolution of the conflict in the story reveals the subordination of the female main characters to the patriarchal framework and the hegemonic male pornographic imaginary.

Key words: folklore, netlore, legend, literary characterisation, female characters.

1. INTRODUCCIÓ

L'any 2013 es va posar en marxa l'Arxiu de Folklore de la Universitat de les Illes Balears (AFUIB), que està constituït sobretot per treballs de curs, de fi de grau i de fi de màster que contenen materials folklòrics i etnopoètics orals —transcrits o enregistrats—, sobretot de Mallorca, però també de la resta d'illes i, fins i tot, de manera esporàdica, d'altres indrets dels Països Catalans.¹ A banda d'aquests materials, l'arxiu conté una col·lecció d'exemples de procedència diversa d'allò que Brunvand (2004) designa amb el terme *netlore* i que Frank, que també usa el terme, descriu com una classe particular de folklore que «is not oral, is not communicated face-to-face, is not passed from generation to generation, and does not exhibit much variation» (2011: 9). Els exemples que integren aquesta col·lecció encara no estan ordenats amb criteri arxivístic, però per a aquest treball n'he seleccionat deu —nou dels quals tenen caràcter narratiu. Es tracta d'exemples de gèneres relacionats de manera directa amb la llegenda —dues llegendes contemporànies, una falsa alarma, dues versions d'una antillegenda, dues versions paròdiques d'una falsa alarma, dues versions d'una carta tradicional i un acudit— que estan datats entre 2004 i 2009, uns anys que coincideixen amb l'increment vertiginós de l'ús d'Internet a Espanya,² i que es varen trametre per correu electrònic, bé com a missatge, bé com a arxiu adjunt al missatge.

El meu propòsit és doble: 1) publicar aquests textos en la seva forma íntegra i 2) analitzar la caracterització que s'hi fa dels personatges femenins que els (co)protagonitzen, en la línia del primer dels tres focus en què, segons Jordan & De Caro

1. Sobre aquest arxiu, vegeu Guiscafè (2016).

2. A final dels anys noranta, l'empresa Telefónica va millorar l'accés dels usuaris a la banda ampla. El 2001 hi havia un milió de línies amb accés a Internet; el 2010 ja n'hi havia deu milions i gairebé trenta milions d'usuaris. En els primers anys d'aquella dècada, el nombre de línies i d'usuaris gairebé es va duplicar anualment. «Internet entra en los hogares españoles»; en línia: <<https://www.expansion.com/2012/01/23/empresas/1327323865.html>> [consulta: 13/07/2022].

(1986: 2), se sol centrar la folklòstica sobre la dona: l'estudi de les imatges que el folklore verbal difon de les dones i fins a quin punt les imatges negatives es fan servir per a condicionar actituds.

En relació amb el primer aspecte, vull remarcar que els deu exemples que he triat no són reports (Fine 1984: 94) ni resums argumentals, sinó textos autèntics, és a dir, «told by one specific narrator, at one specific place in time and space, in an interplay with a specific audience» (Dollerup *et al.* 1984: 248-249). Els membres de l'Escola de Copenhaguen apliquen la designació «authentic» a la rondalla oral; *mutatis mutandis*, es pot aplicar la mateixa designació als exemples de folklore electrònic que són objecte d'aquest treball. Aquesta classe de textos, justament, permeten analitzar els mecanismes de construcció o de caracterització dels personatges que hi apareixen.

En relació amb els personatges femenins que (co)protagonitzen aquestes històries, partesc de la idea que caracteritzar els personatges literaris implica atribuir-los uns «trets que corresponen al concepte de persona vigent a l'època» (Sullà 1997: 170) i articular-los, sobretot, a partir de la selecció d'atributs que n'explicita o en sobreentén el narrador i de les accions en què participen en relació amb el conflicte en què es veuen immersos. Sullà mateix desglossa en sis els aspectes que poden contribuir al procediment de caracterització d'un personatge —l'aspecte extern, el caràcter o la personalitat, la posició social, les accions en què participa, la relació amb altres personatges i el conflicte que ha de resoldre—, sense «oblidar la funcionalitat de les accions a la trama ni tampoc la importància que té per a la caracterització la relació amb l'espai i els objectes», i conclou que

el personatge és dibuixat per la intersecció de dos eixos: d'una banda, el que uneix l'interior, la intimitat, i l'exterior, l'acció i el moviment, també la fesomia, i de l'altra, la relació entre l'individu aïllat i el grup o col·lectiu i, en últim terme, la societat. (1997: 170)

D'altra banda, els personatges literaris poden tenir només una motivació semiòtica respecte als codis i estereotips literaris preexistents o es poden considerar versemblants si la seva estructura de propietats és tal que podria instanciar-se en la realitat segons la concepció del món que tinguin els destinataris o els lectors del relat (Margolin 2005: 54). En el cas de la llegenda contemporània i dels altres gèneres connexos, la relació que s'estableix entre els individus de ficció i la realitat del destinatari o del lector s'hi resol de les dues maneres, amb diversos graus de complementarietat en funció de cada gènere. Amb tot, els personatges, encara que hi siguin altament estereotipats, hi han de ser necessàriament versemblants perquè els relats siguin eficaços comunicativament i pragmàtica.

2. ELS TEXTOS

Transcripció a continuació set dels deu textos seleccionats —els tres restants són versions de tres que n'incloc aquí i m'hi referiré a la secció 3: Comentaris i contextos. Atès que tots em varen arribar per correu electrònic, hi he consignat la informació relativa a l'assumpte, la data de recepció del missatge i el remitent, del qual només faig constar les inicials del nom i el(s) llinatge(s). D'altra banda, he regularitzat l'ortografia i la puntuació dels textos, n'he respectat l'ús significatiu i intencionat de les majúscules, en alguns casos n'he redistribuït la divisió en paràgrafs, hi he indicat les restitucions entre claudàtors i, quan m'ha semblat pertinent, hi he afegit algunes notes al peu amb informació complementària.

2.1 LLEGENDA CONTEMPORÀNIA (I)

Asunto: Rm: RV: Atracos en Centros Comerciales

De: AFM

Fecha: Mon, 30 May 2005 12:31:19 +0200

LES RECOMIENDO QUE, SI OBSERVAN UN NEUMÁTICO VACÍO EN SU VEHÍCULO Y SE ENCUENTRAN EN UN CENTRO COMERCIAL, SOLICITEN EL ACOMPAÑAMIENTO DE VIGILANTES.

Ayer por la tarde se encontraba una mujer a la entrada del Centro Comercial Xanadú³ distribuyendo volantes a todas las mujeres que pasaban por ahí.

La mujer, ISABEL VEGAS DE SOSA, había escrito en los volantes una experiencia que tuvo, para prevenir a otras tantas.

El viernes esta joven había salido a dar una vuelta y hacer algunas compras. Comió en el Centro Comercial y después se dirigió a su coche, descubriendo un neumático vacío. Cuando iba a llamar a su casa para que vinieran a auxiliarla, se acercó un señor joven, muy bien vestido, aparentemente todo un ejecutivo informal en viernes, con ropa de marca, portando un maletín, y le dijo:

—Tiene un neumático vacío. ¿Quiere que la ayude?

La mujer agradeció la oferta.

Hablaron muy cordialmente mientras el hombre cambiaba el neumático, después metió el neumático vacío y el gato en el maletero.

Isabel le agradeció profundamente la ayuda e iba a subir a su coche cuando el hombre le preguntó si podría acercarle a su coche, que se encontraba al otro lado del centro comercial.

3. El centre Madrid Xanadú, «el mayor destino de nieve, compras y ocio de Europa», es va inaugurar el 16 de maig de 2003 al municipi d'Arroyomolinos, amb més de 8.000 places d'aparcament, «7.500 de elles a nivell de superfície, més que qualsevol altre centre comercial i de oci en Espanya»; en línia: <https://www.hosteltour.com/14975_complejo-madrid-xanadu-abre-hoy-sus-puertas.html> [consulta: 16/07/2022].

Ella se sorprendió y le preguntó por qué su coche se encontraba al otro lado y él le explicó que había quedado en verse con un socio de ese lado del centro comercial y que había tomado una salida equivocada, motivo por el cual se encontraba de ese lado.

Isabel no quería decirle un no después de que tan amablemente la ayudó, pero presintió algo. Entonces ella recordó haberle visto meter su maletín en el maletero del coche cuando metió el neumático para guardarlo.

Le contestó que con mucho gusto lo llevaría pero que había olvidado comprar algo, que no tardaría, sólo le tomaría unos cuantos minutos y que podría esperarla sentado dentro del coche, pues sería lo más rápida posible. Ella tomó el ticket del estacionamiento, su cartera y las llaves del coche y entró nuevamente al centro comercial, diciéndole a un vigilante de seguridad lo sucedido.

El vigilante salió con ella y se dirigieron a su coche, pero el hombre ya no estaba. Abrieron el maletero del coche y vieron el maletín y llamaron a la Policía Municipal.

Uno de los policías lo abrió y encontraron unas esposas, celo del ancho, cocaína en pasta, unas pastillas llamadas RHUPINOL⁴, vaselina, dos móviles robados, varios preservativos, una máquina de afeitar desechable, una pistola de juguete pero que parece de verdad y una navajita.

Vieron en la policía un video de las cámaras de seguridad del Centro, con la esperanza de que ayudara a la identificación. Resultó ser una toma borrosa y difusa: se reconoce el vehículo, se le ve a ella conversando con el joven, cuando él se sube al coche y cuando ella sale y luego llega con el vigilante. Todo coincide con su relato, pero no es suficiente para reconocer la cara del joven.

El sábado por la mañana fue con su esposo a reparar el neumático vacío que estaba en el maletero y no encontraron ningún pinchazo: simplemente le sacaron el aire.

Eran obvias las malas intenciones del hombre.

POR FAVOR, PASA ESTE MENSAJE A TODOS TUS CONOCIDOS, HOMBRES, MUJERES, HIJAS, HERMANAS. ESTO PUEDE SALVAR VIDAS... MANTENTE ALERTA, NO ACEPTES AYUDA DE DESCONOCIDOS...

2.2 LLEGENDA CONTEMPORÀNIA (2)

Assumpte: Rm: VENTA DE CHICAS A ENFERMOS DE SIDA, léanlo porfa...

De: AFM

Data: Fri, 27 Feb 2009 10:59:36 +0100

VENTA DE CHICAS A ENFERMOS DE SIDA

El 15 de abril pasado (año 2007) mis amigas y yo decidimos hacer un viaje a América. Todas ya mayores de 18, excepto la hermana de una de mis amigas, que tiene apenas 15,

4. Llegiu-hi *Rohypnol*, una de les marques amb què es comercialitza el flunitrazepam, una benzodiazepina que se sol associar a les agressions sexuals, malgrat que la toxicologia forense demostrí que només un nombre molt petit d'agressions implica l'ús d'aquesta substància. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, «Benzodiazepines drug profile»; en línia: <https://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/benzodiazepines_en> [consulta: 14/07/2022].

decidimos pasar unas vacaciones inolvidables. Así, tomamos un vuelo desde la madre patria: Madrid—Santo Domingo.

Desde el primer día decidimos salir y disfrutar nuestros 10 días sin parar. La pequeña de 15 años se hizo amiga de un chaval moreno, guapo, típico dominicano que practica béisbol. Este (que por cierto era un tío mayor que nosotras) nos dio pases VIP para una discoteca llamada Atarazana 9⁵ en la vecina ciudad. Estos eran que [*sic*] unos pases que simulaban una roca y en la esquina derecha de 3 de los pases (incluyendo el mío) había una marca roja (memoricen esta señal).

Así, nos dirigimos a este lugar, siendo que la hermana de mi amiga legalmente ¡NO PODÍA ENTRAR! Al llegar a aquel lugar y mostrar los pases al guardia, este nos dejó de un lado y EL CHICO apareció unos minutos después.

Al entrar, este chico comenzó a platicar con la pequeña chica (a sabiendas de que su hermana no estaba de acuerdo). Yo no tomo, no fumo y dentro de una discoteca bebo sólo agua embotellada.

Desgraciadamente la hermana de mi amiga aceptó una bebida de otra chica, que era amiga de este chaval que habíamos conocido en la mañana.

Otra de mis amigas fue al baño al sentirse completamente mal después de haber bebido una sola cerveza.

Fue ahí cuando todas perdimos la atención y la pusimos toda en ella. 20 minutos después, puesto que mi amiga se encontraba verdaderamente mal, quisimos regresar al hotel, pero no encontrábamos a la hermana de mi amiga.

Nos pasamos 8 DÍAS EN SANTO DOMINGO buscando a esta muchacha que jamás le había hecho daño alguno a ninguna persona. La policía NO nos ayudó en los más mínimo. De hecho, increíblemente se mofaban de mi amiga y se podían sentir las miradas maliciosas de los ‘defensores de la ley’.

Tuvimos que andar al consulado español, pero, con todos los esfuerzos, la chica no aparecía. Sus padres tomaron el primer vuelo después de recibir esa terrible llamada y realizaron todo lo posible por encontrarla o encontrar a aquel chico que supuestamente trabajaba en el hotel donde nos hospedábamos.

Un día antes de terminar nuestras ‘vacaciones’ la chica apareció sentada fuera de un bar-café, llamado Petrus,⁶ sin ropa, con los ojos vendados y manos atadas y sólo cubierta por una manta. Tenía golpes por todo el cuerpo y le faltaba el dedo pequeño de 1 de los pies.

Al examinarla, se dieron cuenta que esta muchacha fue violada repetidas veces y que había permanecido con los ojos cubiertos por varios días, pues cualquier acercamiento a la luz le causaba un dolor tremendo.

Ya de regreso a España, y sin rastro alguno de los agresores, se descubrió que ahora es portadora del VIH.

Tiempo después ella misma narró lo que había sucedido después de que una chica de DOMINICANA y otra PUERTO RIQUEÑA que se enteró del incidente les explicaran lo que le había sucedido a ella.

---

5. Segons l'aplicació GPSmyCity, «Atarazana 9 is quite popular among the tourists who like to spend their day in Colonial Zone and end it with some drinks and dancing. The bar offers a quality selection of cocktails while performers often entertain on stage. Atarazana 9 is quite large, so you should have plenty of space to dance the night away»; en línia: <<https://www.gpsmycity.com/attractions/atarazana-9-36015.html>> [consulta: 16/07/2022].

6. Aquest bar restaurant també està ubicat a la Zona Colonial; en línia: <<https://www.facebook.com/petruscolonial/>> [consulta: 16/07/2022].

Era siempre la misma historia. Ella tomó aquella bebida, ofrecida por una chica. Después de eso no recuerda nada de lo que paso dentro de la discoteca. Con dificultad recuerda pequeños fragmentos. Recuerda que fue subida en un automóvil y le vendaron los ojos.

Recuerda a alguien sobre ella y después recuerda que era totalmente consciente. Tenía frío y gritaba. Fue entonces cuando la amenazaron de cortar alguna de sus extremidades y así fue: le amputaron un dedo.

Su comida era un cholote⁷ y café para mantenerla despierta y ella se daba cuenta de cómo se hacían las negociaciones y los clientes, YA CON PREVIA CITA, pasaban a tener relaciones sexuales con ella. Las cantidades que habían pagado era muy altas, puesto que **TODOS LOS HOMBRES QUE PAGARON POR ELLO ERAN PORTADORES DEL VIRUS DEL SIDA.**

Este nuevo negocio está resultando ser muy exitoso. Turistas que llegan a EEUU, México y República Dominicana, principalmente, son acogidos siempre por ‘chicos bien parecidos’ que las invita[n] a una discoteca. Esta vez fue en REP. DOMINICANA (Santo Domingo), en este lugar llamado Atarazana 9, pero nosotros sabemos de muchos lugares más donde también se realizó la misma operación.

Al entrar al lugar, ‘estos chicos con sus amigos y amigas’ invitan a pasar un rato agradable. La chica ofreció la bebida para evitar sospechas de querer embriagar a mi amiga (es menos obvio que una chica se quiera aprovechar de otra).

Los pases marcados fueron para marcar a las chicas que estaban destinadas para la misma práctica o para hacer distraer a las otras con una amiga que se siente mal, mientras la otra es drogada y portada a otro lugar.

Los JÓVENES hacen el negocio de conseguir chicas a pederastas o portadores del VIH, ganando una buena cantidad de dinero, pues es DIFÍCIL PARA UN PORTADOR DEL SIDA poder secuestrar a alguien por sí mismo o para un pederasta: resulta más fácil pagar por una niña a secuestrarla.

Por favor, advierte a los tuyos de esto. Esto sucede en México, EEUU, Colombia... pero puede suceder en cualquier parte del mundo. Ellos usaron Santo Domingo porque difícilmente son rastreados. Nosotras fuimos a la trampa, pero en discotecas americanas también sucede y las chicas son siempre portadas a cualquier parte y ahí aparecen.

Ellos le han destruido la vida a esta chica, a sus padres, a mi amiga y a tantos que los querremos y nos duele verlos sufrir. Por favor, evita que esto siga pasando, ya que este sentimiento es totalmente horrible.

NO GUARDES ESTE MENSAJE, PÁSALO. SI NO LO HACES, CRÉEME QUE NO TE VAS A MORIR EN 7 DÍAS, NI TENDRÁS MALA SUERTE POR TANTO TIEMPO Y MUCHO MENOS TE DIRÉ QUE NO TIENES CORAZÓN, PERO AL MENOS PUEDES EVITAR QUE ESTO LES PASE A ALGÚN SER QUERIDO, HERMANA, AMIGA, NOVIA. ESTÉN PENDIENTES PRINCIPALMENTE EN DISCOTECAS DE ESTOS PAÍSES Y PUEDE SUCEDER EN OTRAS PARTES DEL MUNDO, YA QUE EL NEGOCIO ES MUY LUCRATIVO. POR FAVOR, CUÍDENSE. ESTO NO ES UNA BROMA O UNA SIMPLE CADENA DE MAIL.

7. Es tracta d'un error i hi hauria de dir, segurament, *chilote*: «Bebida que se hace con pulque y chile» o «Mazorca de maíz cuando sus granos no han cuajado aún»; en línia: <<https://dle.rae.es>> [consulta: 21/07/2022].

2.3 FALSA ALARMA

Assumpte: Niñas desaparecidas — por favor reenviarlo/missing kids

De: AFM

Data: Fri, 24 Mar 2006 09:01:42 +0100

Niñas desaparecidas - por favor reenviarlo/ missing kids

SOY UN PADRE DESESPERADO.

NO LES CUESTA MÁS QUE UN MINUTO MANDARLO.

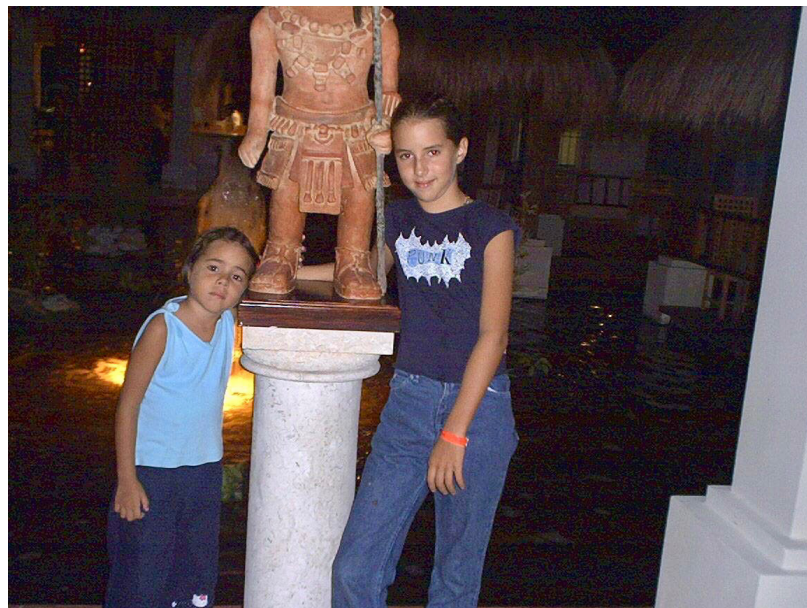
QUE DIOS LOS BENDIGA. POR FAVOR LEAN EL MENSAJE. ES UN PADRE AFLIGIDO POR ENCONTRAR A SUS HIJAS DESAPARECIDAS. SE INCLUYE UNA FOTO. POR FAVOR, TRATEN DE REENVIAR ESTA SOLICITUD A TODAS SUS AMISTADES ALREDEDOR DEL MUNDO, YA QUE CANCÚN ES UN PUERTO INTERNACIONAL Y PROBABLEMENTE YA NO SE ENCUENTREN EN MEXICO.

¡AYÚDENME A LOCALIZARLAS! Por favor, NO lo borres: retransmítelo.
SON ROXANA Y NICOLE REYES B., DE 10 Y 5 AÑOS DE EDAD RESPECTIVAMENTE.

DESAPARECIERON EL PASADO 7 DE ENERO EN LA CIUDAD DE CANCÚN, QUINTANA ROO.

AGRADECERÉ INFINITAMENTE CUALQUIER INFORME A LOS TELS:
01-998(8) 84 48 99 Ó CEL 9988 45 49 90 CANCÚN, QUINTANA ROO

Por si acaso.

2.4 ACUDIT

Asunto: Reenviar: [Fwd: RV: er manolo]]

De: BG

Fecha: Wed, 15 Jun 2005 11:58:11 +0200

Manolo Murillo

Llega Manolo de trabajar en su flamante coche y su mujer le dice:

—¡Manolo, te has vuelto a olvidar otra vez!

—¿De qué, Pepi?

—¡Hoy cumplimos cinco años de casados!

—Pe... pe... pero, ¿cómo me voy a olvidar de eso?

—Quiero que me lleves a cenar, a ver un buen espectáculo y a bailar.

—¡Justamente era eso lo que había pensado!

—Está bien: quiero que me lleves al Hot Poney

—¿Quééééé? ¿Estás loca? ¡Eso es un antro!

—¡Manolo! ¡Quiero que me lleves al Hot Poney porque quiero conocerlo!

Y fueron...

Apenas llegaron, el aparcacoches dijo:

—Buenas. ¿Cómo le va, caballero? ¡Me alegro de verlo otra vez!

La mujer saltó sorprendida:

—¿Qué dice este? Ha dicho que se alegraba de verte otra vez. ¿Has estado tú aquí?

—¿Yo? ¿Pero estás loca? ¿En ese antro? Los aparcacoches le dicen a todos lo mismo.

Estos lugares son así.

Llegaron ante el portero:

—Sr. Murillo... ¡Qué alegría!

—Te ha dicho Sr. Murillo... ¡Este te conoce!

—¿Eh?... Cómo no me va a conocer, si trabaja en el edificio donde tengo la consulta.

Es el electricista del edificio.

Ya dentro, los recibió Pablo, el gerente:

—¿Cómo está, doctor Murillo? La mejor mesa, como siempre, ¿verdad?

—¿Este también es electricista en el edificio de tu consulta, Manolo? ¡Te voy a matar!

—No... Eh... No, este señor me conoce porque es el que me vendió el deportivo que te regalé el año pasado...

—Manolo, me estás...

En ese momento apareció la vendedora de cigarrillos:

—¡Mi Reeéééééey! ¿Te doy tu Cohiba? —La cigarrera se puso el habano entre los pechos: —¡Mete la manita, mi amor, y saca tu habanito!

Pepi estaba a punto de matar a su marido cuando se apagaron las luces.

Por fin se sentaron y empezó el espectáculo. Apareció una mujer espectacular que empezó a hacer un striptease. Cuando se quedó sólo con el tanga se acercó a la mesa de Manolo y, muy sensualmente, preguntó a toda la concurrencia:

—Y ahora... ¿Quiéeeeen me va a quitar el tanguitaaaaaa?

Todos los presentes cantaron a coro:

—¡Se ve, se siente, Manolo con los dientes! ¡Se ve, se siente, Manolo con los dientes!

Pepi no aguantó más. Salió corriendo y se metió en un taxi. Manolo la siguió y también entró en el vehículo. La mujer empezó a pegarle y a tratar de tirarlo por la puerta.

—¡Eres el hijo de puta más grande que he visto!

Pepi se quitó un zapato e, histérica, comenzó a pegarle en la cabeza y gritarle los tacos más gordos que sabía.

El taxista se dio la vuelta y dijo:

—Mire que hemos llevado putas locas, Don Manolo... ¡Pero como esta...! ¡¡¡Ninguna!!!

2.5 ANTILLEGENDA

Assumpte: Renviar: AL LORO, ROBO CARREFOUR !!!

De: BG

Data: Wed, 20 Jun 2007 13:37:43 +0200

AL LORO, ROBO CARREFOUR!!!

Os aviso de una estafa que están realizando estos días en Valencia y otras ciudades en la que están *[sic]* cayendo bastante gente.

La hacen en los parkings de Carrefour.

Así funciona el timo: dos chicas muy guapas de entre 18 y 20 años se acercan al coche mientras estás colocando en el maletero tus compras del centro comercial. Entonces empiezan a limpiarte el parabrisas con esponjas, haciendo salir disimuladamente un pecho de sus apretadas camisas.

Cuando al final, para darles las gracias, intentas darles una propina, ellas renuncian y piden a cambio que las llesves al Carrefour de la otra punta de la ciudad.

Si aceptas, suben y se sientan en los asientos posteriores. Mientras conduces, empiezan entre ellas a hacer juegos lésbicos.

Cuando llegas al parking del otro Carrefour, una de ellas, haciéndose la agradecida, se sube en el asiento anterior y te hace una felación brutal, mientras la otra, sin darte cuenta, te roba la bolsa del pan y los yogures.

Con este ingenioso sistema me han robado la compra el martes, el miércoles, dos veces el jueves y otra vez el sábado... y probablemente también mañana por la tarde.

2.6 FALSA ALARMA (PARÒDIA) / ACUDIT DE CODI MIXT

Asunto: [Fwd: FW: Hija desaparecida]

De: MD

Fecha: Fri, 17 Feb 2006 07:43:22 +0100

Carta de una madre desesperada:

Tengo una hija de 18 años.
Mi hija lleva desaparecida desde las 4 de la tarde del 11 de octubre de 1999.
Lo notificamos a la policía rápidamente y durante tres meses recorrieron el norte, sur, este y oeste de los Estados Unidos en busca de nuestra querida hija.
Me dirijo a [ustedes] con el ruego de que distribuyan este mail a cuantas personas conozcan.
Muchísimas gracias.

Después de unos meses de búsqueda intensa, la policía envió una carta a esta pobre madre:

Estimada Sra.:
Hemos encontrado a su hija en África, después de haberla buscado por los cinco continentes.
Es del todo desconocido por nosotros el cómo llegó allí y no conseguimos ninguna información por su parte, ya que ella se niega rotundamente a hablar, pero tenemos la sospecha que no desea regresar.
Empleamos todos los medios [para] persuadirla, pero ella insiste en quedarse con su descubrimiento.
Adjunto le enviamos una fotografía para que ustedes puedan comprobar que su hija está bien.
Por favor, no dude en contactar con nosotros si necesita algo más.
Atentamente,
Departamento Policial de Minnesota.

2.7 CARTA TRADICIONAL

Asunto: FW: Nota de una hija... es muy bueno. És llarg però val la pena llegir-lo.

De: DR

Fecha: Wed, 08 Jun 2005 20:01:34 +0000

Un padre entró en la habitación de su hija y encontró una carta sobre la cama. Con la peor de las premoniciones la leyó mientras le temblaban las manos:

Queridos papá y mamá:

Con gran pena y dolor os digo que me he escapado con mi nuevo novio. He encontrado el amor verdadero y es fantástico. Me encantan sus piercings, cicatrices, tatuajes y su gran moto. Pero no es sólo eso: estoy embarazada y Yónatan dijo que seremos muy felices en su poblado. Quiere tener muchos más niños conmigo y ese es uno de mis sueños. He aprendido que la marihuana no daña a nadie y la vamos a cultivar para nosotros y nuestros amigos. Ellos nos proporcionan toda la cocaína y pasta base que queremos. Entretanto rezaremos para que la ciencia encuentre una cura para el SIDA, para que Yónatan se mejore. Se lo merece. No te preocupes por el dinero: el Yoni lo ha arreglado para que participe en las películas que sus amigos Brayan y Maikel ruedan en su sótano. Por lo visto puedo ganar 50 euros por escena, 50 más si hay más de tres hombres en la escena y 50 más si participa un caballo. No te preocupes mamá. Ya tengo 15 años y sé cómo cuidar de mí misma... Algún día os visitaré para que podáis conocer a vuestros nietos. Con cariño, vuestra querida hija.

P.D.: Papi, es una broma. Estoy viendo la tele en la casa de la vecina. ¡Sólo quería mostrarte que hay cosas peores en la vida que mis notas, que te adjunto a la presente!

Respuesta del padre...

Le he dado a leer la nota a tu madre... Le ha dado un infarto del susto y hemos tenido que ingresarla en el hospital. Los médicos temen por su vida... Al decirle a los abogados lo que ha pasado, me han recomendado que haga uso de la figura del repudio, por lo que ya no eres nuestra hija, así que te hemos quitado del testamento. Hemos tirado a la basura todas tus cosas y hemos habilitado tu habitación como despacho. También hemos cambiado la cerradura de casa, por lo que tendrás que buscarte un alojamiento, pero no intentes pagar con tarjeta, porque la hemos anulado y hemos cancelado tu cuenta en el banco (el dinero que había allí, lo vamos a utilizar para el tratamiento de tu madre...). Por cierto, no intentes llamarnos para pedirnos dinero, porque hemos anulado el contrato de tu teléfono móvil y hemos dado de baja tu número. Las joyas que tenías guardadas, tu equipo de música y la colección de CDS y películas, las hemos vendido al vecino del quinto (ese que te cae tan mal y que dices que te vigila por la ventana cuando te cambias de ropa...) ¡Ah!, por cierto, tendrás que buscar también un trabajo, porque ya no te vamos a pagar los estudios ni las clases de música... Para el caso de que no puedas conseguir ni trabajo ni alojamiento, te recomiendo al "Perico". Es un tío que conocí en la mili y no sé muy bien a qué se dedica, pero le he mandado una foto tuya y me ha dicho que una chica como tú no tendría problemas para vivir en ciertos países del Magreb que él conoce... En fin, espero que en tu nueva vida todo te vaya bonito y que seas muy feliz...

P.D.: Hija, es una broma. Estoy viendo la tele en casa con tu madre, que está perfectamente y riéndose a carcajadas. Sólo quería mostrarte que hay cosas peores en la vida que pasarte las próximas tres semanas castigada sin salir de casa, por las notas, y sin ver la tele, por la bromita...

3. COMENTARIS I CONTEXTOS

3.1 Aquesta llegenda contemporània, documentada sobretot als Estats Units, no deu ser gaire coneguda i probablement no va tenir gaire difusió: Ni GRFO (2002), ni Crow (2007), ni Oriol (2019) ni el RumorFolk⁸ no n'inclouen cap versió i ni tan sols hi fan referència.

Brunvand (2004: 374-375) sí que s'hi refereix, en reporta una versió, inclosa a la secció «Chiller E-mails and Other Scary Netlore», hi remarca que aquest relat i d'altres de pareguts estan emparentats de manera directa amb «The Hairy-Armed Hitchhiker» (2004: 114-118) i hi constata que «circulated widely as e-mails, often with personalized warnings added at the beginnings and ends by concerned citizens» (2004: 378-379), com és el cas de la versió que coment. Aquesta llegenda, d'altra banda, té una relació directa amb la coneguda com «The Slasher under the car», sobre la qual Brunvand observa que sembla que les dones en són les principals narradores i que hi recorren per advertir altres persones que no han de freqüentar determinats centres comercials o que no han d'aparcar lluny d'altres cotxes, especialment de nit (1993: 134-135). Cardenosa (2008: 160-161) també en reporta una versió, que localitza a Washington D. C.

La protagonista del relat és Isabel Vegas de Sosa, de qui sabem que és jove, casada i inhàbil per a canviar la roda desinflada de cotxe.⁹ La seva incapacitat per a resoldre aquest inconvenient provoca l'aparició del potencial agressor, l'ajuda *desinteressada* del qual li genera el conflicte intern de si li ha de correspondre acompanyant-lo a l'altre cap de l'aparcament; un conflicte que resol guiada per un pressentiment i per la seva capacitat d'observació.

Qui es fa càrrec del relat, però, no és la víctima mateixa, sinó un narrador extraheterodiegètic, que suposam femení i que només pot haver tengut accés als fets per mitjà de la lectura d'un dels «volantes» que la protagonista distribuïa entre les dones que hi havia al centre comercial en què l'assetjador havia intentat segrestar-la uns dies abans. Aparentment, la solució narrativa més lògica i eficaç hauria estat que un editor representat hagués reproduït literalment, a mode de citació, el contingut del «volante». L'opció del narrador extraheterodiegètic només s'explica perquè no hi ha cap «volante» per reproduir.

8. Base de dades de rumors i llegendes contemporànies integrada en els recursos en línia de l'Arxiu de Folklore de la URV; en línia: <<http://rumorfolk.arxiudefolklore.cat>> [consulta: 16/07/2022].

9. Hi ha moltes mostres de folklore —oral i no oral— que tracten de la condició de la dona conductora, maldestra o temerària, que hi és ridiculitzada i menystinguda com a ignorant de les normes de circulació i dels aspectes més bàsics de la configuració del vehicle mateix.

Com l'advertiment que precedeix el relat, la petició final que el segueix destaca tipogràficament amb l'ús de la majúscula i s'adreça de manera explícita als *readers*, aquells internautes que estan disposats a llegir els materials reenviats però que «are reluctant to add to anyone else's online waste stream» (Frank 2009: 10), perquè no interrompin la cadena de transmissió del missatge.

La història que ens ocupa —com altres llegendes contemporànies— transcorre a l'aparcament d'un centre comercial —que sol ser l'escenari d'una temptativa, frustrada o reeixida, d'agressió contra la protagonista—, al qual la dona ha accedit, sola, amb el seu cotxe. Campion-Vincent & Renard (2002: 422-423), Cardeñosa (2008: 164) i Brunvand (2012: 571) coincideixen a l'hora d'atribuir significació simbòlica als grans centres comercials. Segons el folklorista nord-americà, les llegendes que s'hi localitzen serveixen per a il·lustrar «a supposed dark side to these familiar gathering places» i per al periodista espanyol són un reflex del «rechazo del inconsciente colectivo hacia estos templos del ocio y el consumo» i revelen «un profundo sentimiento de culpa por habernos convertido en marionetas». Per molt que puguem estar d'acord amb aquestes reflexions, certament no serveixen per explicar per què les llegendes contemporànies que tenen com a escenari centres comercials també solen tenir com a víctimes bé una dona, bé un infant —que hi sol anar, precisament, acompanyat de la mare i, quan aquesta el perd de vista, és víctima d'un intent de rapt, d'un segrest, d'una mutilació o, fins i tot, d'un assassinat. Tye, en canvi, posa en relleu el caràcter d'espais masculins o masculinitzats dels centres comercials, que qualifica de no-llocs en què les dones hi esdevenen no-persones: «The legends clearly show that being a non-person in a non-place holds serious implications for women» (2005: 230-231). Aquesta proposta interpretativa sí que ajuda a copsar la significació profunda del relat: l'acció quotidiana que hi duu a terme Isabel Vegas de Sosa —agafar el vehicle particular per a anar tota sola a comprar al centre comercial— és funcionalment equivalent a la transgressió de la prohibició tan habitual a la rondalla meravellosa, amb la diferència que en aquest cas es tracta d'una interdicció no explícita, però sí culturalment i socialment normalitzada: per a les dones, el sol fet de traspasar els límits de l'àmbit domèstic o laboral implica una amenaça d'agressió. Això explica per què se solen qualificar d'especialment horripilants les llegendes contemporànies en què la dona no surt de la seva zona de confort i, amb tot, és víctima d'una agressió a l'interior del lloc de feina, de la llar o, fins i tot, de la pròpia habitació.¹⁰

10. En són exemples «L'assassí dintre de la casa», «L'assassí llepa la mà de la víctima», «Si haguessis encès el llum» (Oriol 2019), «Treu-te aquesta brusa groga» o «El xat que mata» (Crow 2007).

3.2 Aquest relat tan extens i detallat és un exemple paradigmàtic del gènere que Jason anomena *horror novella*, «telling about a “horrible” incident, such as murder, suicide, incest, rape, fire, or several of those together, real or imaginary [...] related to the rumor, the broadside ballad and the legend» (2000: 143). El text, de fet, és un compendi gairebé exhaustiu dels motius i dels tòpics habituals a les llegendes contemporànies i als rumors relatius al tràfic de blanques (GRFO 2002: 88): la minoria d'edat de la víctima, la submissió química com a mitjà per a anul·lar-ne la voluntat,¹¹ l'exploració sexual com a causa i alhora conseqüència del segrest en un país exòtic que s'imagina sempre conflictiu i hostil, la xarxa organitzada de proxenetisme i els pares desesperats que cerquen la filla desapareguda. S'hi afegeixen altres ingredients propis de la *horror novella* com la violació múltiple i reiterada, la tortura, la mutilació o la infecció per VIH.

Com en l'exemple anterior, qui hi assumeix la veu narradora tampoc no és la víctima —de qui només sabem que té 15 anys i que «jamás le había hecho daño alguno a ninguna persona»—, sinó una de les amigues amb qui viatja, l'estatus narratorial de la qual varia durant el relat. Com a narradora extrahomodiegètica es fa càrrec de la primera part de la narració, des de l'inici del viatge a la República Dominicana fins a la tornada a Espanya. Llavors la veu narradora canvia a intraheterodiegètica i narra el segrest, la tortura, la mutilació i la violació grupal reiterada de l'amiga desapareguda. La narradora torna a assumir una posició extrahomodiegètica a la part final del text, quan el conflicte ja s'ha resolt i ja no hi ha pròpiament narració, sinó un seguit d'informacions i reflexions finals que contextualitzen el relat precedent i que pertanyen a l'esfera del saber del narrador. Clou el missatge la petició adreçada als internautes *readers* perquè no n'interrompin la transmissió: per mitjà de la referència metafòlica a les cadenes de cartes, amb la qual reforça la credibilitat del seu propi missatge, apel·la a la bona voluntat dels qui amb la simple acció de reenviar-lo als seus contactes habituals poden ajudar a advertir noves víctimes potencials d'aquest tràfic de persones.

Campion-Vincent & Renard afirmen que la llegenda contemporània articula de manera simbòlica les creences i les experiències dels grups en què circula i, al mateix

11. Vegeu «Els gots untats amb droga» (Oriol 2019: 33-34). En el moment d'acabar de redactar aquest treball (primera quinzena de juliol de 2022), la premsa i les xarxes socials es fan ressò de diversos casos de submissió química. En don només dos exemples: la notícia «L'onada de les punxades amb xeringa a les discoteques d'Europa arriba a Eivissa» (en línia: <https://www.arabalears.cat/societat/onada-punxades-discoteques-europaa-terra-eivissa_1_4420837.html> [consulta: 17/07/2022]) i el fil de Twitter que la usuària Nebot :) va publicar el 13 de juliol i en què explica com en va ser víctima en una discoteca de Malta (en línia: <<https://twitter.com/laurannebot/status/1546986841609584641>> [consulta: 17/07/2022]); la lectura d'aquest fil és molt recomanable, tant pel testimoni de primera mà de la víctima com pel debat que s'hi genera arran de les reaccions de la resta d'usuaris.

temps que en valida «les normes partagées dont il clame l'excellence, c'est également un commentaire élaboré collectivement autour de questions sociales complexes non résolues et jugées préoccupantes» (2002: 422). Si bé és cert que el relats sobre tràfic de dones tenen una tradició llarguíssima (Ortí & Sampere 2000: 153-159), les motivacions i les circumstàncies que expliquen aquest comerç abjecte s'adapten a cada moment històric, en el cas que ens ocupa la primera dècada del segle XXI, marcada per l'evolució de la sida. Tot i que la propagació del VIH pareix que va assolir el seu punt màxim el 1996, amb 3,5 milions de noves infeccions, el 2008 el nombre estimat de noves infeccions va ser prop de 2,7 milions, el nombre total de persones infectades era més d'un 20% superior al del 2000 i la prevalença de la malaltia era tres vegades superior a la de 1990.¹²

Si comparam aquesta llegenda contemporània amb «Benvingut al club de la sida» (GRFO 2002: 71-78; Oriol 2019: 50-52), podem constatar-hi diferències significatives en relació amb la caracterització dels personatges femenins: aquella tracta de la por al contagi involuntari degut a un *illicit affair* amb un victimari seropositiu, que en les versions més conegudes és un personatge femení, transmissor actiu de la malaltia i que actua amb premeditació; en aquesta, el contagi hi és forçat i provocat pels clients d'una xarxa de proxenetisme especialment macabre i la protagonista hi veu anul·lada la seva capacitat d'agència, la qual cosa la converteix en víctima passiva, forçada i indefensa de la infecció.

El conflicte sobre el qual pivota l'acció també s'hi origina quan la víctima infringeix una doble interdicció: viatja amb una germana i tres amigues més a la capital d'un país caribeny, exòtic i marcat simbòlicament per l'estigma colonial¹³ i, una vegada que hi és, accedeix a l'interior de la discoteca, un espai que per la seva minoria d'edat li hauria de ser inaccessible, com remarca, amb majúscules vehements, la narradora. A diferència del que passa a la rondalla meravellosa, en el món de la *horror novella* l'incompliment d'una prohibició no té mai un final feliç.

3.3 Atès el caràcter estrictament informatiu d'aquest avís de desaparició, no podem considerar, pròpiament, com a personatges les germanes Roxana i Nicole Reyes, la presència de les quals s'hi redueix a unes poques dades bàsiques —nom i

12. En línia: <https://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/jc1700_epi_update_2009_en_1.pdf> [consulta: 11/07/2022].

13. Santo Domingo, que va ser fundada oficialment el 1496 per Bartomeu Colom, germà de Cristòfol Colom, es considera el primer assentament espanyol al Carib.

edat— i a una fotografia. El text no revela res sobre les circumstàncies concretes de la seva desaparició, com correspon a aquesta mena d'avisos, en els quals el subjecte desaparegut es converteix en l'objecte de la recerca. Una bona història, però, sempre és preferible a la veritat dels fets i, en aplicació d'aquesta màxima, el diari xilè *El Mostrador*, a l'article d'investigació que va publicar el 13 de febrer de 2006 a propòsit de «la reciente desaparición, a comienzos de este año», de les dues nines, s'esforça per resubjectivar les dues germanes i dotar-les d'una certa capacitat d'agència, el resultat de la qual n'acaba essent la desaparició. De manera molt eficaç i en poques línies, ofereix al lector una localització concreta, una ambientació detallada, uns personatges, un conflicte i un final obert que en presagia una resolució tràgica:

El sábado 7 de enero de este año el sol pegaba fuerte y los bañistas se paseaban felices por la sofisticada playa de Cancún, ignorando que a pocos pasos comenzaba a desarrollarse una gran tragedia para el matrimonio formado por el doctor mexicano José Manuel Reyes Bolio y su esposa, que departían animadamente sobre la arena con sus dos hijas: Roxana y Nicole, de 5 y 10 años.

«¿Podemos ir a buscar una bebida?», preguntó Nicole, mostrando un puesto ubicado a unos cincuenta metros de distancia del lugar donde se encontraba la familia, que había viajado desde ciudad de México, donde vivían, a disfrutar sus vacaciones en el elegante balneario de su país.

«Sí, no hay problemas», respondieron sus padres y ambas chicas partieron corriendo...

Cuando diez minutos después aún no volvían, el matrimonio Reyes comenzó a inquietarse y salió a buscar a Roxana y a Nicole, pero ambas habían desaparecido misteriosamente, sin dejar rastros... y a pesar de los desesperados esfuerzos de sus progenitores por encontrarlas, hasta el momento no han vuelto a aparecer...

El diari, d'altra banda, atribueix la desaparició de les dues germanes a la xarxa de pederàstia i pornografia infantil que dirigia l'empresari libanès nacionalitzat mexicà Jean Succar Kuri.¹⁴

Quatre mesos més tard, el 23 del juny de 2006, Frank Ziemann, fundador i director del Hoax-Info Service de la Technische Universität de Berlín, publica l'avís de desaparició —que inclou a la secció «wirklich vermisste Kinder» de l'«Index aller Extra-Blätter zu Hoaxes und Kettenbriefen»— amb l'advertència que «ist ein Hoax», perquè «sind beide Kinder schon lange wieder bei ihrer Familie - der Kettenbrief jedoch irrt immer noch durch die Mailboxen.»¹⁵ L'observació de Ziemann és molt pertinent perquè posa en relleu que l'avís de desaparició no és originàriament fals, sinó que

14. En línia: <<https://www.elmostrador.cl/noticias/pais/2006/02/13/mafia-de-origen-libanes-convierte-a-cancun-en-paraiso-de-pederastas>> [consulta: 14/07/2022]. Sobre aquesta xarxa de pederàstia és imprescindible Cacho (2005 i 2008).

15. «Fa temps que les nines varen tornar amb la família, però la carta continua vagant per les bústies electròniques.»; en línia: <<https://hoax-info.tubit.tu-berlin.de/hoax/roxana.shtml>> [consulta: 11/07/2022].

hi va esdevenir des del moment que les dues germanes Reyes varen ser localitzades, sembla que el 2004 mateix:¹⁶ allò que converteix un avís de desaparició autèntic en una falsa alarma és el fet que continuï reenviant-se i circulant quan ja ha deixat de tenir la finalitat per a la qual va ser creat i, sobretot, difós inicialment.

3.4 Aquest relat que protagonitzen Manolo¹⁷ Murillo i Pepi té tots els ingredients perquè el puguem considerar «too good to be true» (Brunvand 1999: 27). És innegable que té un cert parentiu estructural i temàtic amb la llegenda contemporània, però crec que a ningú no se li acudiria adjudicar-li cap altra adscripció genèrica que no fos la d'acudit, i la formalització original del relat en una presentació de PowerPoint la ratifica. Cada bloc del text que he transcrit correspon a una diapositiva i la darrera és la que en conté el bloc més breu, però el més significatiu, perquè és el que clou el relat i hi deixa en evidència tant en Manolo com na Pepi. Que el text sigui humorístic, però, no implica que sigui paròdic i, en aquest sentit, s'acosta més a la llegenda contemporània que no a l'antilllegenda.

El relat, que assumeix un narrador extraheterodiegètic, té l'estructura acumulativa pròpia d'un clímax dels horrors. Una vegada més, la dona —casada amb un marit ric, promiscu, desprenedor, cràpula i prostibulari— hi duu a terme l'acció primera que motiva la cadena de conflictes que sosté la trama fins a la resolució final. En proposar al marit que la tregui de la llar i la mení al Hot Poney, traspassa els límits de l'espai social que té assignat en virtut de la seva condició d'esposa, un espai que és el seu domini i, alhora, el refugi que la manté ignorant de les tresques i les gresques extraconjugals de l'espòs. La incursió en un espai situat part d'allà de la seva zona de confort té en aquest cas conseqüències emocionals potencialment desastroses per a ella: cada interacció que en Manolo té amb la resta de personatges de la història implica que na Pepi baixi un esglaó en el descens al pou de la humiliació personal, però també del coneixement, perquè se li va revelant a cada pas l'engany en què ha viscut, pel cap baix, els darrers cinc anys.

16. La pàgina web de la Coalición Regional Contra el Tráfico de Mujeres y Niñas en América Latina y el Caribe inclou les germanes Reyes a la categoria de «Localizadas», però no hi especifica ni l'any ni les circumstàncies en què ho varen ser; en línia: <<http://www.catwlac.org/alertaroja/?product=roxana-y-nicole-reyes-b>> [consulta: 09/07/2022].

17. Aquest antropònim ha esdevingut habitual en el folklore reivindicatiu del moviment feminista i ha generat càntics i consignes de pancarta com «Manolo, aprende a hacer croquetas que me tienes hasta las tetas», «Manolo hoy friegas tú» o «Manolo, Manolito, hoy cocinas tú solito». Ángel Villarino y Alfredo Pascual, «Malos tiempos para Manolo: crónica de las primeras horas de la revolución»; en línia: <https://www.elconfidencial.com/espana/2018-03-09/huelga-8marzo-dia-mujer-cronica-marcha-cambia-todo_1532933> [consulta: 15/07/2022].

3.5 Una altra versió: «Aviso timo en el IKEA», tramesa per AFM (Mon, 10 Apr 2006 11:42:36).

Cardeñosa en reporta un versió genèrica —no hi situa l'acció en cap centre comercial concret— i hi observa que el gran nombre de llegendes associades a centres comercials «ha generado incluso algunos relatos chistosos que se distribuyen del mismo modo que las más modernas leyendas», per la qual cosa conclou: «Quien los ha construido, sin duda, se burla de estos relatos» (2008: 163-164, n. 13). Ellis proposa el terme *antilegend* per denominar justament aquesta mena de relats, que estan

designed to seek out and destroy legends, just as antibodies target foreign substances in the human body. Their use of punch lines and humorous exaggeration is characteristic of finished narratives that make their impact through being well-crafted stories, not as truth claims. Hence antilegends call attention to the narrative structures of active legends, and by creatively distorting them, they serve as ways of distancing listeners from them. (2009: 124)

L'antillegenda sempre pressuposa que el receptor del missatge ja té uns coneixements previs consolidats d'unes determinades estructures narratives i d'uns motius temàtics que li funcionen com el rerefons imprescindible perquè l'efecte perlocutiu del nou relat sigui reeixit. Ellis entén que les antillegendes «mimic credible stories that provoke tension among the listeners, only to dispel this tension with a punch line or some other well-known humorous device» (2009: 126) i, d'altra banda i en relació amb l'adscripció genèrica d'aquesta mena de relats, observa que «it is clear that they themselves are not legends or rumors, but humorous tales», però que si els situam «in their full cultural contexts, antilegends are fully part of the legend process, even if they are not legends in the same sense as fully believed truth claims» (2009: 135).

El text 2.5 s'ajusta sense fissures a aquest gènere i no tendria l'eficàcia comunicativa que té si els destinataris del missatge desconeguessin les llegendes contemporànies que situen l'acció en un cotxe estacionat a l'aparcament de qualque centre comercial, de les quals les dues versions conservades a l'AFUIB són una contrafacció humorística. En aquest relat, els rols dels personatges hi estan clarament invertits en relació amb el text 2.1 i la víctima, masculina, hi accedeix a acompanyar les dues agressores a l'altre centre comercial, una decisió que contrasta amb la de la protagonista de la llegenda contemporània, que desisteix d'acompanyar l'agressor potencial a l'altre cap de l'aparcament mateix en què l'ha escomesa.

D'altra banda, s'hi exploten totes les possibilitats de la vinculació sociocultural que estableix una relació tropològica entre el cotxe i la feminitat —es feminitza el vehicle i es mecanitza el cos femení— i crea una relació d'equivalència simbòlica entre el cotxe i la masculinitat normativa. Aquí, el cotxe no només és el *locus* del delictes, sinó també el de l'acompliment de la fantasia sexual masculina.

La configuració retòrica humorística del relat s'activa amb el canvi de la segona a la primera persona que fa el narrador intrahomodiegètic al darrer paràgraf del text. Aquest cop d'efecte final desactiva completament la il·lusió d'agència i d'apoderament dels personatges femenins i els subordina al marc de la representació pornogràfica *mainstream*, a la qual remet en manera indissimulada la neteja del cotxe,¹⁸ els jocs lèsbics i la inevitable fel·lació final. La caracterització de les dues agressores —«muy guapas de entre 18 y 20 años» i sexualment actives— hi respon més aviat a una fantasia eròtica masculina que no a la intenció de presentar dos personatges femenins apoderats que, de manera premeditada, treuen profit d'aquesta mateixa fantasia.

3.6 Una altra versió: «Hay que ayudar a buscarla, y si hay que ir, se va!!!», tramesa per AFM (Tue, 26 Sep 2006 08:34:19); presenta variants textuais importants, però és també una traducció d'un original anglès en què la filla desapareguda nom Jackie Yardhard. La fotografia que en complementa el text és la mateixa en totes les versions.

En aquest exemple també hi és molt perceptible la naturalesa paròdica del relat. D'entrada, en la seva disposició original, els quatre blocs de text i la fotografia corresponen a tantes altres diapositives d'una presentació de PowerPoint, la primera de les quals inclou, en negreta i ressaltada en verd, l'adreça «ChistesByBromas.com». Així mateix, el caràcter ficcional tant de la carta de la mare com de la resposta de la policia es desprèn de la composició mateixa del missatge. D'una banda, els breus textos introductoris a les dues cartes —degudes a narradors intrahomodiegètics— hi impliquen la presència d'un editor representat que les ha compilades i les presenta al lector. Aquesta instància autorial es fa més òbvia en una versió que comença amb un preàmbul justificatiu que activa les expectatives dels destinataris del missatge i, alhora, hi fa de rerefons contextual perquè la fotografia que s'hi envia adjunta produeixi l'efecte humorístic final:

As you know, I'm not one for endless charity plugs but now and then you come across a story that is genuinely touching.

In this instance a girl went missing and her mother broadcast her appeal on the net to see if anyone could find her. The Police did the same and eventually the girl was found. The correspondence from her, and later from the police, combined with the photo they were able to provide illustrates a very remarkable story.¹⁹

18. Els termes de cerca suggerits «Sexy Car Wash» o «Car Wash Fuck» de Pornhub i YouPorn són prou reveladors.

19. La va publicar el 31 de desembre de 2004, amb el títol «ADULT-one for the ladies!!», un membre VIP de la Fun & Laughter Room, hostatjada a la secció General Chat and Lifestyle de la pàgina web Digital World Forum.

D'altra banda, en un avís de desaparició autèntic, com el que he reproduït a 2.3, és preceptiu acompanyar-ne el text amb una fotografia de la persona desapareguda perquè els lectors potencials del missatge eventualment la puguin identificar; aquí, però, no sabem quina fesomia té la filla de 18 anys desapareguda fins que no arribam al final del text i accedim a la imatge, que hi fa la funció de *punch line*, per la qual cosa podem considerar aquest missatge com un exemple d'acudit de codi mixt (Attardo & Chabanne 1992: 167-168). Aquesta fotografia sintetitza tot un imaginari masculí sobre la que se suposa que és la característica física més definidora de la masculinitat negra i, alhora, sobre l'atracció irresistible que se suposa que les dones blanques senten cap a aquesta classe de masculinitat, de la qual Motumbo i el negre de WhatsApp són les dues icones més virals i representatives. Gubern ho explica molt bé a propòsit d'un dels títols més emblemàtics de l'emergent cinema porno nord-americà dels anys setanta del segle xx:

La relación emblemática de la rubia anglosajona Marilyn Chambers (modelo publicitaria del jabón Ivory Snow para bebés de la clase media alta) y del negro Johnny Keyes, en *Behind the Green Door*, introdujo en el cine americano una iconografía que había menudeado ya en las revistas pornográficas escandinavas desde sus orígenes. El contraste de los colores de piel, de textura y de musculatura remite simbólicamente en estos casos, en el contexto de nuestra cultura racista, al mito de la Bella y la Bestia, aunque la Bestia esté encubierta aquí por el negro de extracción selvícola, por el salvaje próximo a la animalidad [...]. Esta escenificación [...] obedece no obstante al fantasma masculino de la rendición erótica de la mujer burguesa y blanca, que sucumbe con placer al poder viril en su estadio más brutal y primitivo, encarnado por el hombre de raza negra. (1989: 11)

Val a dir que aquest «fantasma masculino» és encara ben vigent en la indústria del porno, com demostren les categories «Interracial» o «BBC» —*Big Black Cock*— de YouPorn i Pornhub i l'existència de llocs web especialitzats com Blacked.com o BlackedRaw.com. El document gràfic que la policia fa arribar a la mare desesperada testimonia la «rendició eròtica» de què parla Gubern. La raó que explica la desaparició —ara deduïm que voluntària— de la filla és el «descobriment» d'un mascle negre dotat d'un fal·lus gegantí, amb les prestacions del qual dona satisfacció a un apetit sexual que probablement la mare desconeixia, però al qual, alhora, roman encadenada per una mena d'adoració submissa.

3.7 Una altra versió: «Carta de una hija a sus padres, con respuesta», tramesa per BG (Mon, 17 Oct 2005 23:40:49). Conté variants poc significatives i aquest comentari introductor: «Especialmente dedicado a quienes tenéis hijas, y a quienes todavía las podéis tener. Saludos.»

Dundes & Pagter, a la secció «Traditional Letters», transcriuen una versió de la carta de la filla recollida el 1968 i comenten que es tracta d'una «itemized list of almost all the fears middle-class white parents have about their daughters who go off to college», en la qual l'al·lota redactora de la carta «is well aware of parental anxieties, and she skilfully plays upon these anxieties and upon the generation gap for her own advantage» (1975: 40-41). Brunvand, al seu torn, considera que es tracta d'una «piece of typed and duplicated folklore —often titled “Perspective”— that capitalizes on parents' anxieties and on students' cleverness in knowing exactly what will capture their elders' attention» (1993: 312-314); ell mateix en documenta una versió que considera «sanitized» (1999: 893-896) i també interpreta la carta des del punt de vista dels pares, per als quals «exposes the supposed pernicious influence of modern, ultraliberal college life», però també des de la perspectiva de la filla, per a la qual «the letter suggests, perhaps, the desire to experiment during the college years, finally free of the parents' immediate control» (2012: 163-164). Roeper també en reporta una versió i observa que aquesta història «surfaced in the mid-1960s, not as an e-mail message of course, but as a daughter's letter home from college» (2001: 89-92).

Respecte a les versions americanes, les dues que se'n conserven a l'AFUIB presenten divergències de contingut, la majoria de les quals responen a processos d'actualització o d'ecotipificació per tal que els textos siguin pertinents en les coordenades espaciotemporals i en el context sociocultural en què es transmeten. En allò que se n'aparten completament, però, és en el fet que ambdues versions inclouen una resposta del pare a la filla per mitjà d'una carta que reproduïx el mecanisme retòric amb què està redactada la seva nota. Es tracta també del relat condensat d'una successió de desgràcies de gravetat progressiva, una mena de clímax dels horrors, que acaba amb la constatació final que tot plegat també és inventat i que inclou un càstig «real» proporcional a la gravetat de les accions, també «reals», de la filla: haver obtingut unes males qualificacions acadèmiques i haver-ne fet broma amb els pares. Com a 2.6, aquestes dues cartes —degudes a sengles narradors intrahomodiegètics— arriben al lector per mediació de la figura de l'editor representat, que les compila i les fa precedir d'una contextualització mínima o d'un epígraf purament designatiu («Respuesta del padre...»).

D'altra banda, tant la carta de la filla com la resposta del pare inclouen alguns motius que ja hem vist a la llegenda contemporània 2.3: l'alteritat racial, la sida, el món de les drogues, l'explotació sexual infantil, el proxenetisme... En aquest cas, però, se'n fa una contrafacció carnavalesca que es revela a les postdates que contenen les cartes i que, com passa amb la fotografia de l'exemple anterior, funcionen com la

punch line que obliga el lector a reinterpretar en clau humorística el que fins aleshores ha llegit en clau seriosa.

En aquestes versions, la filla de 15 anys, ocurrent i amb una capacitat de fabulació notable, rep exactament allò que dona, o fins i tot una mica més. La rèplica parental enginyosa desacredita i rebaixa la seva habilitat discursiva perquè la iguala en eficàcia retòrica, amb la humiliació afegida del càstig que rebrà, en virtut de la potestat que tenen els pares de punir-la, i que restableix la jerarquia que ella havia gosat subvertir.

4. CONCLUSIONS

Entre els gèneres que col·loca en el mode fabulós meravellós, Jason (2000: 148) preveu, entre altres, les categories *Female fairy tale / Active heroine* i *Female fairy tale / Persecuted heroine*. Si atenem els exemples inclosos en aquest treball, pareix clar que hi podem establir una categorització semblant: hi ha relats en què la protagonista és perseguida i/o agredida i d'altres en què és activa i/o agressora. De fet, els personatges femenins de la majoria de llegendes contemporànies més conegudes s'ajusten a aquesta dicotomia, amb qualche excepció remarcable com les protagonistes de «La violació venjada» (Oriol 2019: 48-49) o de «Superglue Revenge» (Brunvand 2012: 631-632), que en els transcurs de la història passen de la condició de víctimes a la d'agressores.

En els deu exemples que he analitzat i comentat, la caracterització dels personatges femenins s'hi redueix al mínim imprescindible i, més que cap altre aspecte, els defineixen les accions que hi duen a terme o els conflictes en què es veuen implicats i, també, la relació conflictiva que tenen amb l'espai en què es mouen. Els que són actius—agressores, apoderades o promíscues—protagonitzen només els quatre darrers relats, de naturalesa humorística o paròdica, i la seva capacitat d'agència no s'hi revela com a transformadora, sinó restringida al marc patriarcal i a l'imaginari pornogràfic masculí més canònic.

D'altra banda, els reports, el resums argumentals i fins i tot les versions d'autor de la llegenda contemporània i gèneres afins estan filtrats sempre per la veu d'un narrador extraheterodiegètic. En canvi, tot i que el nombre n'és molt reduït, les versions «autèntiques» incloses en aquest treball revelen variacions que suggereixen una possible correlació entre la classe de veu narrativa que assumeix el relat i la caracterització dels personatges femenins que hi apareixen. Per arribar a resultats concloents, però, caldria analitzar un corpus de versions «autèntiques» més representatiu.

Les llegendes contemporànies, les antillegendes, les falses alarmes, els acudits i les cartes tradicionals vehiculen, per mitjà de la història que contenen i dels personatges

que hi intervenen, unes assumpcions que porten implícita una càrrega simbòlica i cultural que en condicionen la significació i n'orienten la interpretació. Brunvand (2012: 19) remarca que «every urban legend bears some kind of stated or implied message, whether or not it is directly intended by the individual teller». Els exemples dels diversos gèneres inclosos en aquest treball són una mostra de «folklore about women that demeans, misrepresents, and pathologizes women and their lives» (Greenhill 2009: xxxvi), un folklore que perpetua la vigència d'unes assumpcions socialment normalitzades que regulen de manera restrictiva, d'una banda, la relació de la dona amb l'espai públic i, de l'altra, l'expressió de la seva sexualitat. En aquest sentit, els és aplicable l'asserció que fan Champion-Vincent & Renard (2002: 424) a propòsit de la llegenda contemporània: «La morale de ces légendes est contradictoire: elle mêle fascination et répulsion pour la transgression des normes. C'est une morale conservatrice, elle refuse toute évolution».

JAUME GUISCAFRÈ
Universitat de les Illes Balears
jaume.guiscafre@uib.cat
ORCID 0000-0001-8513-358X

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ATTARDO, S. & J. C. CHABANNE (1992) «Jokes as a text type», *Humor*, 5-1/2, p. 165-176.
- BRUNVAND, J. H. (1993) *The Baby Train And Other Lusty Urban Legends*, Nova York, W. W. Norton & Company.
- BRUNVAND, J. H. (1999) *Too Good to Be True: The Colossal Book of Urban Legends*, Nova York, W. W. Norton & Company [e-book].
- BRUNVAND, J. H. (2004) *Be Afraid, Be Very Afraid. The Book of Scary Urban Legends*, Nova York, W. W. Norton & Company [e-book].
- BRUNVAND, J. H. (2012) *Encyclopedia of Urban legends*, Santa Barbara, ABC-CLIO.
- CACHO, L. (2005) *Los demonios del Edén: El poder que protege a la pornografía infantil*, Mèxic D. F., Random House Mondadori.
- CACHO, L. (2008) *Memorias de una infamia*, Madrid, Debate.
- CAMPION-VINCENT, V. & B. RENARD (2002) *Légendes urbaines: Rumeurs d'aujourd'hui*, París, Payot & Rivages
- CARDEÑOSA, B. (2008) *Mentiras populares*, Madrid, Espejo de Tinta.
- CROW, L. (2007) *Les millors cent una llegendes urbanes*, Barcelona, Labutxaca.

- DOLLERUP, C., B. HOLBEK, I. REVENTLOW & C. ROSENBERG HANSEN (1984) «The Ontological Status, the Formative Elements, the “Filters” and Existences of Folktales», *Fabula*, 25, p. 241-265.
- DUNDES, A. & C. R. PAGTER (1975) *Work Hard and You Shall Be Rewarded*, Bloomington, Indiana University Press.
- ELLIS, B. (2009) «Legend/AntiLegend: Humor as an Integral Part of the Contemporary Legend Process», dins G. A. Fine, V. Champion-Vincent & Ch. Heath (eds.), *Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend*, New Brunswick, AldineTransaction, p. 123-140.
- FINE, E. C. (1984) *The Folklore Text: From Performance to Print*, Bloomington & Indianapolis, Indiana University Press.
- FRANK, R. (2011) *Newslore: Contemporary folklore on the Internet*, Jackson, University Press of Mississippi.
- GREENHILL, P. (2009) «Folklore About Women», dins L. Locke, T. A. Vaughan & P. Greenhill (eds.), *Encyclopedia of Women's Folklore and Folklife*, Westport, Greenwood Press.
- GRFO (2002) «Benvingut/da al club de la sida» i altres rumors d'actualitat, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- GUBERN, R. (1989) *La imagen pornográfica y otras perversiones ópticas*, Madrid, Akal.
- GUISCAFRÈ, J. (2016) «The Folklore Archive of the University of the Balearic Islands», *Estudis de Literatura Oral Popular*, 5, p. 19-28.
- JORDAN, R. A. & F. A. DE CARO (1986) «Women and the Study of Folklore», *Signs*, 11/3, p. 500-518.
- MARGOLIN, U. (2005) «Character», dins D. Herman, M. Jahn & M.-L. Ryan (eds.), *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, Abingdon, Routledge.
- ORIOI, C. (2019) *100 llegendes urbanes: Unes històries sorprenents del nostre temps*, Valls, Cossetània.
- ORTÍ, A. & J. SAMPERE (2000) *Leyendas urbanas en España*, Barcelona, Martínez Roca.
- ROEPER, R. (2001) *Urban Legends*, Franklin Lakes, Career Press.
- SULLÀ, E. (1997) «Narrativa», dins J. Abellan, P. Ballart & E. Sullà, *Introducció a la teoria de la literatura*, Manresa, Angle.
- TYE, D. (2005) «On Their Own: Contemporary Legends of Women Alone in the Urban Landscape», *Ethnologies*, 27/2, p. 219-236.